

דמויות מן ה"השטייטל".

מנדל "אוברזניק"

2

פירוש המילה "אוברזניק" הוא שם מקצוע לפיו כינו את בעלו. כך היה מקובל בעיירות דאז. גם הדורות הבאים של האנשים אלה ירשו את שמותיהם. בכל העולם אפשר לפגוש אנשים עם שמות כמו "ספוזניקוב" – סנדלר או "שניידר" – חייט וכו'. במדינות דוברי אנגלית, אליהן היגרו היהודים ממזרח אירופה אפשר לפגוש הרבה שמות משפחה כאלה, אבל בגלל שוני פונטי משמעותי חירשים דחיום לא יודעים בעצמם ששמותיהם באו משורשים מזרח אירופיים – אשכנזיים – כגון "שומייקר" – עושה נעליים, או "שניידר" אותו שניידר (באנגלית אין לזה כל משמעות).

"אוברזניק" בא ממילה "אוברז" . באוקראינית זאת תמונה אבל מסוג מיוחד. רק דיוקנאות של דמויות הקשורות בדת נקרא "אוברז" – בשפות אחרות הכוונה ל"איקונין". מנדל האוברזניק מכר אוברזים לאוכלוסייה המקומית. הייתה לו עגלה רתומה לסוס עלוב ובה היה מעביר את האיקונים מכפר לכפר, מבית לבית ובמאמץ על-אנושי משכנע את האיכרים לרכוש איקונין בתנאי שלום מאד נוחים, האוכלוסייה הכפרית ברובה הייתה ענייה, ורק כך אפשר היה להכניס להם איזה שהוא "אוברז". כפי שאפשר לנחש בכל התמונות היה מופיע "צלב" אותו סימן "מקולל" שכל היהודים היו מחונכים מהילדות לשנוא אותו כמותג של ישו – האויב העיקרי של היהדות. אני זוכר חוויה חזקה מאד מילדותי המוקדמת – כנראה הראשונה. פעם כאמצע לילה ואני כבן שלוש התעוררתי על מנת לעשות את צרכי כפי שהורגלתי. הסיר היה בחדר הכניסה אליו שמתו את צעדי. היה חורף, והחלל היה מואר דרך החלונות המושלגים ע"י ירח מלא. פתאום ראיתי באורך כל הקירות שורה של דמויות מזרות בתוך מסגרות שלמים עומדות על הרצפה בגובה נכון צבועות בצבעים חזקים: הרגשתי מאוים מוקף בתמונות שאף פעם לא ראיתי בחיי. נבהלתי נורא והתחלתי לבכות בקולי קולות. כל הבית התעורר, הרגיעו אותי והשכיבו בחזרה במיטתי. נרדמתי, כשסימני דמעות עוד לא יבשו על עיני.

בבוקר על יד השולחן ראיתי דמות לא מוכרת. זה היה מנדל אוברזניק. האוכל את ארוחת הבוקר שהוגשה לו ע"י אמי. הסתכלתי בסקרנות רבה. הוא היה בלי זקן ובלוי פאות – נדיר בזמנים ההם אצל יהודי. היו לו שפם קטן צהבהב מסודר כפי שהיה אז מקובל אצל חנויים. הייתה לו כיפה על הראש והוא היה איש מאמין. שמעתי איך שהוא סיפר לאמי את הרפתקאות היום של אתמול – על כל צרותיו ואלה לא חסרו. תפס אותו בדרך שלג כבד והתמונות נרטבו למרות שהיו מוגנות נגד פגעי טבע. באין ברירה היה עליו להכניס אותן לבתינו שיתבשו.

הוא התנצל לפני אמי על המחומה אשר קרתה בלילה בגלל זה וגם על זה שהתמונות היו של "גויים". היה איסור מוחלט להכניס תמונות מסוג זה לבית יהודי.

המקרה ההוא השאיר בויכרוני רושם עז. אני תוהה איך מנדל המסכן התגבר על הסתירה בין היותו יהודי מאמין ובין הצורך למכירת התמונות בשביל הפרנסה הדלה אשר אפשרה לתאביל את משפחתו מרובת הילדים. על מנת למכור את התמונות הוא היה חייב לראות אותן ולשבח לפני הקונים. מעטים הם האנשים אשר ראו כל כך הרבה צלבים בתדירות גבוהה כזו – רק הכמרים יכלו להתחרות אתו. אולי הוא קיבל היתר מיוחד מהרב המקומי – לו זה היה הרב "שלום עליכם" הדבר היה אפשרי. לך תדע את דרכי היהודיים. סתירות ב"ה לא חסר. מה לא עושים בשביל פרנסה?

דמויות מן ה"השטייטל".

מנדל "אוברזניק"

פירוש המילה "אוברזניק" הוא שם מקצוע לפיו כינו את בעלו. כך היה מקובל בעיירות דאז. גם הדורות הבאים של האנשים אלה ירשו את שמותיהם. בכל העולם אפשר לפגוש אנשים עם שמות כמו "ספוזניקוב" – סנדלר או "שניידר" – חייט וכו'. במדינות דוברי אנגלית, אליהן היגרו היהודים ממזרח אירופה אפשר לפגוש הרבה שמות משפחה כאלה, אבל בגלל שוני פונטי משמעותי היורשים דהיום לא יודעים בעצמם ששמותיהם באו משורשים מזרח אירופיים – אשכנזיים – כגון "שומייקר" – עושה נעליים, או "שניידר" אותו שניידר (באנגלית אין לזה כל משמעות).

"אוברזניק" בא ממילה "אוברז". באוקראינית זאת תמונה אבל מסוג מיוחד. רק דיוקנאות של דמויות הקשורות בדת נקרא "אוברז" – בשפות אחרות הכוונה ל"איקונין". מנדל האוברזניק מכר אוברזים לאוכלוסייה המקומית. הייתה לו עגלה רתומה לסוס עלוב ובה היה מעביר את האיקונים מכפר לכפר, מבית לבית ובמאמץ על-אנושי משכנע את האיכרים לרכוש איקונין בתנאי תשלום מאד נוחים, האוכלוסייה הכפרית ברובה הייתה ענייה, ורק כך אפשר היה להכניס להם איזה שהוא "אוברז". כפי שאפשר לנחש בכל התמונות היה מופיע "צלב" אותו סימן "מקולל" שכל היהודים היו מחונכים מהילדות לשנוא אותו כמותג של ישו – האויב העיקרי של היהדות. אני זוכר חוויה חזקה מאד מילדותי המוקדמת – כנראה הראשונה. פעם באמצע לילה ואני כבן שלוש התעוררתי על מנת לעשות את צרכי כפי שהורגלתי. הסיר היה בחדר הכניסה אליו שמתי את צעדי. היה חורף, והחלל היה מואר דרך החלונות המושלגים ע"י ירח מלא. פתאום ראיתי באורך כל הקירות שורה של דמויות מוזרות בתוך מסגרות שלמים עומדות על הרצפה בגובה צ"ע צבועות בצבעים חזקים: הרגשתי מאוים-מוקף בתמונות שאף פעם לא ראיתי בחיי. נבהלתי נורא והתחלתי לבכות בקולי קולות. כל הבית התעורר, הרגיעו אותי והשפיבו בחזרה במיטתי. נרדמתי, כשסימני דמעות עוד לא יבשו על עיני.

בבוקר על יד השולחן ראיתי דמות לא מוכרת. זה היה מנדל אוברזניק האוכל את ארוחת הבוקר שהוגשה לו ע"י אמי. הסתכלתי בסקרנות רבה. הוא היה בלי זקן ובלי פאות – נדיר בזמנים ההם אצל יהודי. היו לו שפם קטן צהבהב מסודר כפי שהיה אז מקובל אצל הגויים. הייתה לו כיפה על הראש והוא היה איש מאמין. שמעתי איך שהוא סיפר לאמי את הרפתקאות היום של אתמול – על כל צרותיו ואלה לא חסרו. תפס אותו בדרך שלג כבד והתמונות נרטבו למרות שהיו מוגנות נגד פגעי טבע. באין ברירה היה עליו להכניס אותן לבתינו שיתיבשו.

הוא התנצל לפני אמי על המהומה אשר קרתה בלילה בגלל זה וגם על זה שהתמונות היו של "נזויים". היה איסור מוחלט להכניס תמונות מסוג זה לבית יהודי. המקרה ההוא השאיר בזיכרוני רושם עז. אני תוהה איך מנדל המסכן התגבר על הסתירה בין היותו יהודי מאמין ובין הצורך למכירת התמונות בשביל הפרנסה הדלה אשר אפשרה להאכיל את משפחתו מרובת הילדים. על מנת למכור את התמונות הוא היה חייב לראות אותן ולשבת לפני הקונים. מעטים הם האנשים אשר ראו כל כך הרבה צלבים בתדירות גבוהה כזו – רק חכמרים יכלו להתחרות אתו. אולי הוא קיבל היתר מיוחד מהרב המקומי – לו זה היה הרב "שלוש עליכם" הדבר היה אפשרי. לך תדע את דרכי היהודיים. סתירות ב"ה לא חסר. מה לא עושים בשביל פרנסה!

התמונות האלו היו בשימוש נרחב בקרב היהודים באזור. הן נחשבו כמזל טוב ונמכרו במחיר גבוה. אולי זהו הסיבה שהן נשמרו עד היום. הן הן חלק מההיסטוריה של הקהילה היהודית באזור זה.

התמונות האלו הן חלק מההיסטוריה של הקהילה היהודית באזור זה. הן נחשבו כמזל טוב ונמכרו במחיר גבוה. אולי זהו הסיבה שהן נשמרו עד היום.

התמונות האלו הן חלק מההיסטוריה של הקהילה היהודית באזור זה. הן נחשבו כמזל טוב ונמכרו במחיר גבוה. אולי זהו הסיבה שהן נשמרו עד היום.